

MEĐUNARODNI **13. SIMPOZIJ**

**ODRŽIVI RAZVOJ I
DIGITALNA TRANSFORMACIJA**

DIREKTNE STRANE INVESTICIJE U FUNKCIJI RAZVOJA CIRKULARNE EKONOMIJE U BIH

Doc.dr.sc. Mirela Avdić

„Cirkularna ekonomija je ekonomija koja je dizajnirana da se sama obnavlja, a temelji se na dva glavna principa: obnavljanju prirodnih sistema i osiguravanju da se tehnički materijali ponovno upotrebljavaju i valoriziraju umjesto da postaju otpad.“

Cirkularna ekonomija je koncept koji ima za cilj razdvajanje ekonomske aktivnosti od potrošnje resursa, tj. postizanje ekonomije sa „nula otpada“.

Ključne značajke cirkularne ekonomije prema prema Fondaciji Ellen MacArthur zasnivaju se **na tri principa:**

- * •Obnavljanje prirodnih sistema
- * •Ponovna upotreba i valorizacija tehničkih materijala
- * •Izgradnja otpornosti

Za razliku od ekstrakcionog industrijskog modela

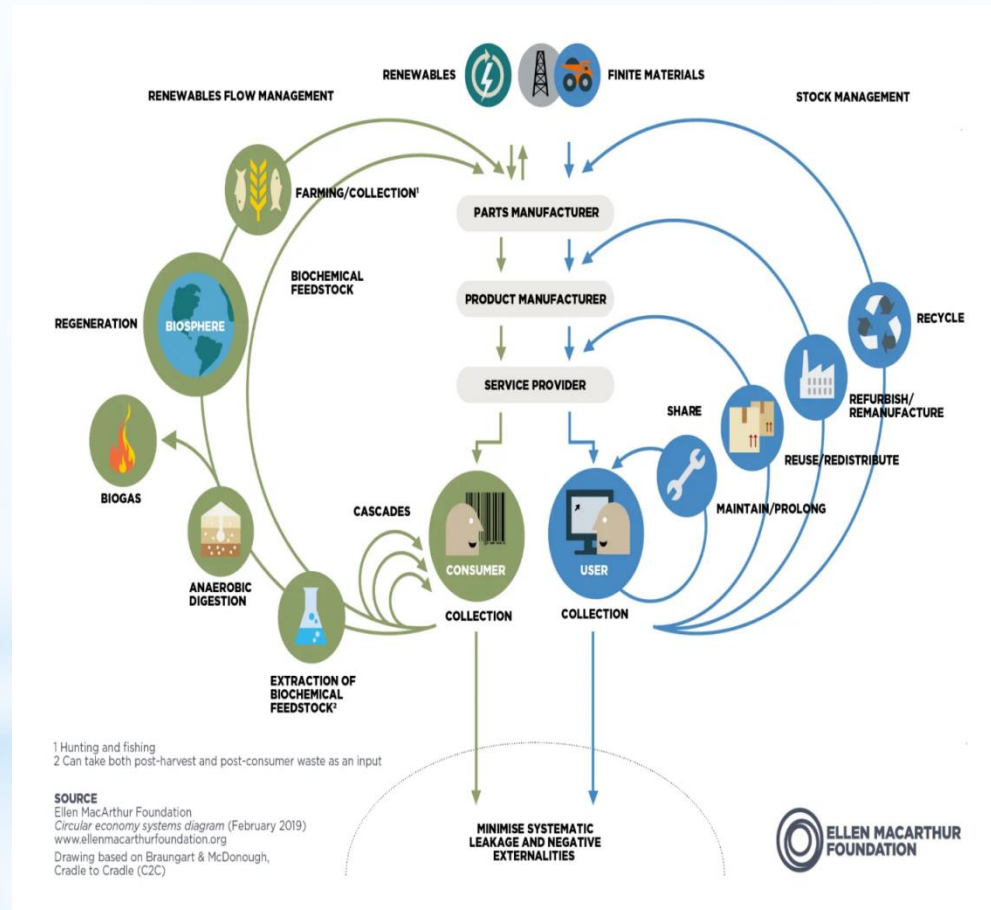
„uzmi – koristi – baci”,

cirkularna ekonomija bazira se na modelu

„smanji – popravi – ponovo koristi – recikliraj“.

- * Po definiciji OECD-a cirkularna ekonomija je model proizvodnje i potrošnje koji ima za cilj održavanje vrijednosti proizvoda, materijala i resursa u privredi što je duže moguće, uz istovremeno smanjenje generiranja otpada.
- * Modeli cirkularne ekonomije nude jasan put ka postizanju naših zajedničkih klimatskih ciljeva, rješavajući emisije povezane s vađenjem, obradom, proizvodnjom i deponovanjem dobara.

- * Dijagram sistema cirkularne ekonomije, poznat kao dijagram leptira, ilustruje neprekidan tok materijala u cirkularnoj ekonomiji. Postoje dva glavna ciklusa – tehnički ciklus i biološki ciklus.

* Naš otpad je van kontrole. Danas svijet proizvodi više od 2 milijarde tona čvrstog otpada, a očekuje se da će do 2050. godine narasti na 3,4 milijarde tona. Oko jedne trećine tog otpada se ne upravlja pravilno. Po volumenu, globalni otpad uključuje 44% hrane i organskih materija, 17% papira i 12% plastike - svi vrijedni resursi.

Ako se to ne reši, uticaj će ostaviti polovinu svetske populacije da živi u područjima sa stresom zbog vode do 2025. i više plastike (po težini) u okeanu nego ribe do 2050.

Cirkularni poslovni modeli

Cirkularni poslovni modeli transformiraju način na koji kompanije stvaraju i ostvaruju vrijednost.

Temelje se na **tri načela** cirkularne ekonomije:

Prvi princip cirkularne ekonomije je uklanjanje otpada i zagađenja. Trenutno, naša ekonomija funkcionira po sistemu uzmi-napravi-otkazi.

Drugi princip kružne ekonomije odnosi se na očuvanje ograničenih resursa.

Treći je Regeneriraj – Obnovi prirodne cikluse i sustave.

* Cirkularna vrijednost

Prema Priručniku cirkularne ekonomije definira se pet poslovnih modela za kreiranje cirkularne vrijednosti, a to su:

- * 1. Cirkularni inputi,
- * 2. Platforme za djeljenje,
- * 3. Proizvod kao usluga,
- * 4. Produženje korištenja proizvoda i
- * 5. Povrat resursa

Promjena načina proizvodnje i potrošnje ključni je element cirkularne transformacije unutar EU.

Transformacija resursno intenzivne industrije balkanskih zemalja ka zelenoj i cirkularnoj ekonomiji nije jednostavan zadatak.

Prelazak na cirkularne modele poslovanja nosi sa sobom značajne ekonomske koristi:

- * (1) na makro nivou – rast BDP-a, obima proizvodnje te zaposlenosti,
- * (2) na nivou preduzeća – smanjenje troškova poslovanja, poboljšanje konkurentnosti i stimulaciju inovacija.

Transformacija ka cirkularnoj ekonomiji unutar EU ima potencijal da doprinese kreiranju neto koristi u iznosu od 1,8 biliona eura koja se može ostvariti do 2030. godine, što bi doprinijelo rastu BDP-a u EU za dodatnih 11% do 2030. godine, odnosno 27% do 2050. godine.

Prema studiji, koju su proveli Međunarodni institut za održivi razvoj (IISD) i Finski fond za inovacije Sitra, u firmama u EU koje primjenjuju koncept cirkularne ekonomije broj zaposlenih rastao je u prosjeku za 5% u periodu 2012–2018. (1,3% u većim firmama i 8,4% u manjim firmama).

Primjena principa cirkularne ekonomije pri proizvodnji i korištenju materijala značajno bi doprinijela smanjenju negativnih efekata na okoliš.

Društvene koristi - dodatna zapošljavanja, dohodak, povećan osjećaj pripadnosti zajednici, društveno umrežavanje i veća inkluzija, unapređenje lokalne demokratije, sistema edukacija i treninga te unapređenje sigurnosti na radu, kao i smanjenje diskriminacije, povećanje transparentnosti javnog sektora.

Cirkularna ekonomija u BiH

* Uzimajući u obzir dobre prakse u EU, te specifičnosti bosanskohercegovačke ekonomije, da bi se potaknuo razvoj cirkularne ekonomije u BiH, potrebno je kreirati set poticaja koji trebaju imati za cilj kreiranje vrijednosti, smanjenje rizika i unapređenje konkurentnosti lanaca opskrbe cirkularne ekonomije.

Prioritetne grupe poticaja u tom kontekstu uključuju:

- (1) Unapređenje propisa koji reguliraju cirkularnu ekonomiju,
- (2) Fiskalni poticaji za cirkularnu ekonomiju,
- (3) Uvođenje pune cijene troškova upravljanja otpadom,
- (4) Zelene javne nabavke
- (5) Programe edukacije i podizanja svijesti, motiviranje potrošača na održivu potrošnju

Direktne strane investicije (DSI)

Prema prvim dostupnim podacima CBBH u okviru Platnog bilansa, direktne strane investicije su u prvom kvartalu 2024. godine veće za 4.0% u odnosu na isti kvartal prethodne godine.

Značajan rast direktnih stranih investicija je registrovan od 2021. godini, a u 2023. je registrovan najveći iznos DSI od 2007. godine.

Zaključak

U 2023. godini, prema podacima Centralne banke BiH direktne strane investicije (DSI) u Bosni i Hercegovini su iznosile 1,895.6 miliona KM ili 969.2 miliona eura. DSI su u prethodnoj godini porasle za 24.9%, sa novim najvećim iznosom od 2007. godine. Obzirom na pozitivan pokazatelj značajnog povećanja direktnih stranih investicija (DSI) od 2021. godine, nadati se da će se rast DSI u BiH nastaviti.

Kao resursno intenzivna ekonomija sa relativno niskom stopom produktivnosti resursa, BiH ima značajan potencijal za ostvarenje okolinskih, ekonomskih i društvenih koristi od prelaska na modele cirkularne ekonomije.

H V A L A N A P A Ź N J I